

ГЛУТНИЦАТА НА ЗАВИСТНИЦИТЕ ПРОТИВ “МАЙКРОСОФТ”

Алфред КРИСПИН

“Знанието днес е не само източникът на най-висококачествената власт, но и най-важната съставка на силата и богатството” – твърди Алвин Тофлър в книгата си “Трусове във властта” (София: Народна култура, 1996). Информацията пък е основата на всяко знание.

През последното десетилетие на двадесетия век човечеството събра, съхрани и направи достъпна толкова информация, колкото беше натрупало през всичките хилядолетия на дотогавашното си съществуване. Принос за това постижение и за демократизирането на достъпа до информация има една странна корпорация. Странна, защото нейният продукт няма осезателни физически измерения. Той е не само произведение на ума, но е тъй невеществен, както е нематериална и мисълта. Същевременно и той, подобно на мисълта, води до много осезателни последици.

Става дума за операционните системи и приложните програми, управляващи машината от сферата на фантастиката – компютъра - без която цивилизованото общество днес буквално не може да функционира. А самият компютър без този невеществен команден продукт е просто куп мъртва материя. Стопанското предприятие, което има най-голям принос за създаването, развитието и масовото разпространение на този продукт се именува “*Майкрософт*”.

Като отчита обективния му принос, човек ще си помисли, че “*Майкрософт*” трябва да е въздигнат на пиедестала на всеобщото уважение. В хода на десетина години обаче партията на посредствениците и завистчиите, която е най-голямата навсякъде по света, успя да омаскари това име и да го превърне в синоним на монополист-кръвопиец.

Когато Бил Гейтс – създател на “*Майкрософт*” и архитект на прочутата й дискова операционна система *MS-DOS* – беше разпитван по обвинение в монополизъм на публично заседание на Комитета по правните въпроси в Сената на САЩ, един от главните му съперници и тъжители се провикна: “*Пред вас стои най-опасният и най-властен индустриалец на нашето време!*” Туй беше на 3 март, 1998. Тогава Бил Гейтс беше на 42 години, но никой не можеше да му ги даде заради бебешки кръглото му усмихнато лице с кръгли очила с телени рамки и непохватната стойка в непривичното за него торбесто костюмче, което беше купил и навлякъл специално за случая.

Онези, които ламтят, ама не успяват да се равняват с проправящите пъртина към бъдещето, са най-злостните и най-яръстни оклеветители на авангардистите и не се колебаят да използват всички допустими, а и недопустими средства, за да трупат препятствия пред тях и, ако може, да ги провалят и премахнат. А функционерите на публичната власт, които в подобно начинание виждат възможност да укрепят и разширят личните и институционните си позиции като застанат в позата на покровители на популуса, не пропускат шанса да се включат в преследването, особено пък ако въпросната частна фирма започва да става твърде популярна.

От 1994 министерството на правосъдието в правителството на президента Клинтън се заканваше на *Microsoft Corporation*, че ще заведе съдебно преследване за монополизъм против тази компания, ако не забави темповете на развитие на програмните си продукти, по-специално ако не се откаже от намерението си да монтира *Internet Explorer (IE)* като интегрална част на *Windows*. “*Уиндоуз*” е органичното съчетание от операционна система и приложни програми (appliances), разработено от специалистите на “*Майкрософт*”, чрез

което работата с компютър стана масово достъпна дори за най-непосветените в техническите умения. Тази система непрекъснато се развива, вътрешно става все по-обемна, по-сложна, по-усъвършенствува и с все по-големи възможности, а същевременно външно става все по-опростена, по-достъпна и по-лесна за работа. Тези й качества я правят особено привлекателна за масовия неспециализиран потребител. Включването на *“Интернет Експлорър”* – тъй наречената интернет-търсачка на *“Майкрософт”*, чрез която потребителите може да намират и да се включват към което и да е хранилище на информация в световната мрежа, известна като *WWW (World Wide Web)*, а също така да влизат в пряк контакт с който и да е участник в мрежата – превръщаше *“Уиндоуз”* в предпочитаната всеобхватна платформа за персоналните компютри, чието разпространение нарастваше лавинообразно.

Освен *“Майкрософт”* в света има стотици, ако не и десетки хиляди други търговски компании, които разработват и продават отделни приложни програми и дори програмни платформи. Но универсалността на *“Уиндоуз”* я прави предпочитана за тъй наречените *users* (потребителите) на персонални компютри. Даже има термин *user friendly* (дружелюбна към потребителя), с който се изразява достъпността на една или друга компютърна платформа за обикновения човек. Колко дружелюбна към потребителя е *“Уиндоуз”* се илюстрира добре от един епизод в публичното заседание на Сенатския правен комитет, за което вече стана дума:

“В един момент гневният шеф на съперничаща компания се обърна пряко към публиката – крайно необичайна постъпка в процедурата на сенатските комитети. “Колцина от вас работят с персонален компютър?” – запита той. Около три четвърти от всички присъстващи вдигнаха ръка. “А колко от вас имат компютри, на които не е инсталиран Експлорър на Майкрософт?” В отговор не се вдигна нито една ръка. “Именно това е монопол!” – изкрещя разпененият съперник.”¹

Дали? Някой да е забранявал на потребителите да инсталират на компютрите си интернет-търсачката на *“Нетскейн”* или на който и да е друг конструктор и доставчик на подобни продукти? Със сигурност по онова време сто процента от присъстващите на въпросния разпит, които са притежавали персонални компютри, са имали инсталирана в тях и търсачката *Navigator* на *“Нетскейн”* – главният съперник на Майкрософт в тази сфера. Статистически установен факт беше, че до въвеждането на интернет-търсачката на *“Майкрософт”*, 95 процента от участниците в Интернет работеха с *Navigator*-а на *“Нетскейн”*, защото тогава не съществуваше друго тъй универсално подобно устройство. Когато *“Майкрософт”* пусна своя *Internet Explorer (IE)*, той дълго време не можеше да съперничи на *“Навигейтър”*. Но всяка година хората на Бил Гейтс пускаха на пазара нова, подобрена версия на *“Експлорър”* при това безплатно за старите потребители и за абонатите на *“Уиндоуз”*, а за новите – като интегрална част в основната платформа, и към 1998 вече стана по-добър и по-изгоден от навигатора на *“Нетскейн”*. Съответно се промени и съотношението на потребителите: 55% за *“Интернет Експлорър”* на *“Майкрософт”* срещу 45% за *“Навигейтър”* на *“Нетскейн”*. Това вече беше достатъчно основание, за да се повдигне тъжба за монополизъм против *“Майкрософт”*.

По логиката на юристите от Сенатския комитет по правните въпроси и от Министерството на правосъдието на Съединените щати, които приеха като основателен искът на съперниците на *“Майкрософт”*, излиза, че монополист е онзи, който предлага по-качествен продукт при по-изгодни условия за потребителя. Високопринципният

¹ Туй описание е заимствано от едно от неповторимите *“Писма от Америка”* на доайена на световната журналистика – англичанинът Алистър Кук – излъчено по Би Би Си на 9 март, 1998. Алистър Кук беше сред публиката в препълнената зала, в която Сенатският правен комитет разпитваше Бил Гейтс.

председател на въпросния Сенатски комитет – сенаторът Орин Г. Хатч (републиканец от щат Юта) – държеше да прикове Бил Гейтс на позорния стълб като монополист. Един от главните ищци срещу “Майкрософт” е със седалище в Юта и е голям спонсор на достопочтения сенатор. Но, разбира се, всичко туй се правеше в името на обикновения човек за благото на масовия потребител!

Срещу “Майкрософт” беше образувано съдебно разследване по обвинение в монополизъм, което беше поверено на федералния окръжен съдия Томас Пенфийлд Джаксън. На 5 ноември 1999 той обяви своите констатации от разследването, в които намери “Майкрософт” за виновен по всички повдигнати обвинения. На 3 април 2000 съдията Джаксън оповести своите правни заключения по делото, а на 7 юни произнесе присъдата си.

Присъдата разпореждаше корпорацията “Майкрософт” да бъде посечена на две самостоятелни, противостоящи едно на друго предприятия. Едното можеше да се занимава само със системата програмни продукти, известна като “Майкрософт офис”; другото – с програмите, обслужващи интернет. Майкрософт трябваше да предостави безвъзмездно на конкурентите си и на всеки, който пожелае кодовете на главния си продукт – своята характерна операционна система, която е монтирана на 95 процента от всички персонални компютри, функциониращи в света днес. Монтирана е от производителите на *Intel*-съвместимите компютри, сиреч, компютрите като *Compac*, *DELL*, *IBM* и от всички други марки, които работят с процесор (транзисторен чип) *Intel*, и които могат да кореспондират безпрепятствено помежду си. Те са закупили и монтирали на компютрите си тая операционна система не от любов към “Майкрософт” или защото “Майкрософт” ги е заставил, а защото купувачите на пазара настояват за нея и в мнозинството си отказват да купуват компютри с други процесори и операционни системи като *Apple-Macintosh* (един от ищите по делото против “Майкрософт”) ако не са съвместими с *Windows*. Потребителите пък настояват за компютри с конфигурацията *Windows*, защото през 1995 г. тя поддържаше 65000 приложни програми (applications), докато следващата по мощност операционна система *Mac-OS/x* на *Apple-Macintosh* поддържаше само 2000 приложни програми. Според решението на съдията Томас Пенфийлд Джаксън това превъзходство било монопол и трябвало да бъде разбито.

Дори антимонополистите в Министерството на правосъдието се стреснаха от драстичната присъда, която можеше да осакати първенството на Съединените щати в тази авангардна сфера на човешкото развитие. Министерството положи усилия да постигне извънсъдебно решение на конфликта с “Майкрософт”, при което хем политиците, възкресили мумифицирания антигръстовски закон Шерман от 1890 да останат доволни, хем да бъде съхранена гъската, която снася златните яйца. Но ищите, които вече се бяха вживели в ролята на богати наследници на “Майкрософт”, в тандем със съдията Джаксън нададоха неистов вой. Споразумението се провали. “Майкрософт” се видя принуден да обжалва пред Върховния съд на САЩ решението на съдията Джаксън като предубедено и злонамерено. Върховният съд пък го възложи на седемчленен състав на федералния Апелативен съд.

Че воденето на цялата съдебна процедура от съдията Джаксън беше откровено предубедено и злонамерено към подсъдимия лъсва още в първия му доклад “Установяване на фактите”. В 207-те страници на констатациите, които, за целите на тази статия си направих труда да прочета открай-докрай, прилежно водейки си бележки, предубедеността на съдията се проявява откровено. Но вместо да давам моите заключения, които вероятно ще се сторят необективни и некомпетентни на някого, по-

добре ще е да цитирам направо пасажи от мотивите към присъдата на Апелативния съд на Съединените щати по това дело.

“Апелацията на “Майкрософт” оспорва както правните заключения, тъй и разпореждането за преодоляване на последиците от нарушенията – четем в мотивите към решението на Апелативния съд. – Първо, “Майкрософт” оспорва правните заключения на окръжния съд по отношение на трите предполагаеми нарушения на антиръстовото законодателство, а също и редица от процесуалните и фактическите основания, на които те се опират. Второ, “Майкрософт” оспорва разпореждането за преодоляване на последиците от нарушенията, защото окръжният съд е отказал да изслуша доказателствата на компанията по оспорваните факти, а също така, и защото практическите изисквания на разпореждането са несъстоятелни. Накрая, “Майкрософт” изтъква, че съдията по делото е извършил етични простъпки като е встъпвал в недопустими едностранчиви (ex parte) контакти и е правил неуместни публични коментари за достойнствата на делото докато то все още е предстояло. “Майкрософт” настоява, че тези погазвания на етиката компрометират безпристрастността на окръжния съдия, поради което е наложително дисквалифицирането му и анулирането на неговите “Установяване на фактите”, “Правни заключения” и “Окончателно отсъждане”... Ние намираме, че някои, но не всички от възраженията на “Майкрософт” са основателни...”

И по-нататък: *“Ние анулираме “Окончателното отсъждане” най-сетне и защото съдията по делото е встъпил в недопустими едностранчиви контакти като е давал тайни интервюта на представители на медиите и е правил множество обидни подмятания за функционери на “Майкрософт” в публични изявления извън съдебната зала, с което дава повод за съмнение в неговата безпристрастност... Ние сме на мнение, че действията на съдията по делото сериозно опетняват гледаното от Окръжния съд дело и поставят под въпрос състоятелността на съдопроизводството. Поради това ние сме принудени да анулираме “Окончателното отсъждане”, да върнем за преразглеждане мерките за преодоляване на нарушенията, и да изискаме делото да бъде възложено на друг съдия.”*

Като цитира канони от Кодекса за поведение на съдиите на Съединените щати, седемчленният състав на федералния Апелативен съд заключава: *“...Окръжният съдия е погазил всяко от тези етически изисквания... съзнателно, многократно, вулгарно и грубо. Единственият сериозен въпрос е какви последици би трябвало да произтекат от всичко това.”*

Цялото водене на делото против “Майкрософт” от съдията Томас Пенфийлд Джаксън и присъдата му по същество са опорочени. Но Апелативният съд, разбира се, не може да лепне петно на челото на съдебната власт. Затова отсъждането му е соломоновско, сиреч, нито оправдава, нито осъжда. В глава VII “Заключение” Апелативният съд обявява: *“Решението на Окръжния съд е отчасти потвърдено, отчасти променено и отчасти отпратено за преразглеждане. Ние анулираме в цялост “Окончателното отсъждане” включително и мерките за изправяне на положението и връщаме делото в Окръжния съд за преразглеждане от друг съдия в процес, който ще бъде в съответствие с това становище.”*

Щуротията за разбиването на корпорацията “Майкрософт” беше парирана, но соломоновското решение разкри възможности за предявяването на частни иски срещу компанията както пред съдията, който преразглежда федералното дело, тъй и в местните съдилища на отделните щати. Такива процеси не закъсняха в 9 щата и може да продължат до безкрайност.

Но и хората на “Майкрософт” не са расли в саксия. Те се поучиха от опита на историята, в действителност от първия антитръстовски процес, заради който беше измислен самият закон Шерман – процесът срещу “Стандарт Ойл”. Този процес се проточи на етапи на щатско и федерално равнище от 1892 до 1911, когато “Стандарт Ойл” – петролната империя на Джон Д. Рокфелер - беше номинално разчленена на множество независими компании. Номинално, защото Джон Д. Рокфелер-старши и сдружение бързо схванаха възможностите, предлагани от едно нововъведение, измислено от един невзрачен борсов спекулант на име Хенри Л. Дуърти. През 1910 той образува първата холдинг-компания, заобикаляйки препятствията, поставяни от популистското антитръстовско законодателство. Неговата холдинг-компания не се занимавала с никаква производствена или търговска дейност: тя просто притежавала контролния пакет от акции в множество други сродни компании и тъй упражнявала контрол върху тях. Още преди федералното правителство да разпердушини “Стандарт Ойл” като органично цяло Джон Рокфелер и партньорите му образуват своя холдинг-компания, чрез която запазват собствеността си и де факто контрола върху разкъсаните на самостоятелни предприятия части от петролната си империя. От тая операция те не само, че не загубили нищо; напротив, увеличили още повече богатството си, защото сборът от котировките на новите отделни компании станал много по-голям от котировката на някогашната единна *Standard Oil Co. and Trust*. Десет години след разформироването на *Standard Oil* в 1911, сборната цена на отделните ѝ части, превърнати в самостоятелни корпорации, нарастнала петкратно.

На 3 април тази година от главната квартира на “Майкрософт” в Редмънд, щат Вашингтон съобщиха, че корпорацията се реконструира. По новата ѝ структура нейните седем основни направления на дейност придобиват пълна оперативна и финансова самостоятелност и по-голяма отговорност и отчетност. Това по същество е първа стъпка към обособяването на направленията в самостоятелни компании и към превръщането на корпорацията “Майкрософт” в холдинг-компания. Корпорацията се реши на тази стъпка след безуспешните ѝ опити да постигне споразумение с Министерството на правосъдието и с отделните тъжители за договорно уреждане на спора, при което “Майкрософт” беше готова да възмезди финансово и лицензионно тъжители, дори и когато претенциите им не са убедителни. Ако доведе до край структурното си преустройство, глутницата ищци няма да има кого да влачи по съдилищата.

През ноември 1999, веднага след като съдията Джаксън обяви потресаващите си констатации, когато се приемаше по презумпция, че котировката на “Майкрософт” (Големия Бил) е най-ниска, текущата му пазарна цена се пресмяташе на около \$470 мрд. Тогава за Големия Бил работеха 44,000 души в 60 страни из целия свят. Колко ли ще струва сборът от парчетата на такава една корпорация след десет години ако се повтори случаят със “Стандарт Ойл” и се нароят множество номинално самостоятелни малки Билчета?

Бил Гейтс (Уилиам Хенри Гейтс III), създателят на “Майкрософт” е роден на 28 октомври 1955 в Сиатъл, щат Вашингтон. Баща му, Уилиам Хенри Гейтс II, е практикуващ адвокат в Сиатъл. Майка му Мери е била гимназиална учителка и регент на попечителския съвет на Вашингтонския щатски университет. Още като ученик в гимназията Бил-младши открива влечението си към компютърното програмиране и организира програмистка група, която компютризира платежните ведомости на своето училище. Юношите начело с Гейтс регистрират предприятието си като компания под името *Traf-O-Data*, която изработва и продава на местните общински власти системи за отчитане и контрол на автомобилния трафик.

В 1973 Бил е приет за редовен студент в Харвардския университет. Докато е в Харвард разработва версия на програмния език *BASIC* за първия микрокомпютър *MITS Altair*. Но през 1975, още ненавършил 20, Бил зарязва следването и се връща в Сиатъл, за да основе с приятеля си от гимназията Пол Дж. Алън софтуерната компания “*Майкрософт*” (производно от съчленяването на думите “микрокомпютър” и “софтуер”). “*Майкрософт*” се налага в проходащата микрокомпютърна индустрия през 1980, когато *IBM* възлага на Бил Гейтс да разработи операционна система за проектирания от корпорацията персонален компютър. Първият персонален компютър на *IBM* с дисковата операционна система *MS-DOS* на “*Майкрософт*” излиза на пазара през 1981. До средата на 80-те години *MS-DOS* е възприета като главната операционна система на американските персонални компютри. Оттук насетне повечето производители на персонални компютри в света приемат *MS-DOS* като своя операционна система. До началото на 90-те години “*Майкрософт*” беше продал повече от 100 милиона копия от дисковата си система, измествайки утвърдени някога операционни системи като *CP/M* и *OS/2*. Но Бил Гейтс не се задоволява с успеха на *DOS* и пристъпва към разработването на приложни програми – счетоводни, текстообработващи, бази-данни, и тъй нататък и тъй нататък. До края на 80-те години “*Майкрософт*” става един от главните доставчици на приложни програми в Съединените щати, а след това и в света.

Бил Гейтс стана милиардер в 1986, когато регистрира “*Майкрософт*” като публична корпорация, сиреч, като компания чиито дялове се продават на фондовата борса. А когато го изправиха на разпит пред сенатския комитет по правните въпроси през март 1998 той вече минаваше за най-богатия човек в света. И днес той е собственик на 19% от дяловете на “*Майкрософт*”. Но набеденият кръвопиец Бил не стиска богатството за себе си. Заедно със съпругата си Мелинда основава фондация за развитие на всеобщото здравеопазване и образование в света, на която дарява безвъзмездно \$11 млрд. като основен капитал. (На колко възлизаше целият външен дълг на държавата България?!)

В 1990 “*Майкрософт*” въведе платформата *Windows 3.0* и нейните последващи производни, та до *3.11*, която позволи на работещите с персонални компютри да задават командите си чрез едно натискане на ухото на тъй наречената мишка, вместо да ги изписват чрез клавиатурата, превръщайки управлението на персоналния компютър буквално в приятна игра за всеки. Тази технология беше за първи път въведена от *Apple-Macintosh*. Но до 1993 продажбите на *Windows 3.x* надхвърлиха един милион копия ежемесечно и носеха печалба от 25 сента на всеки долар. Към 1995 почти 90 процента от всички персонални компютри в света бяха на *Windows*. Тогава “*Майкрософт*” въведе *Windows 95*, която за първи път интегрира напълно *MS-DOS* и *Windows* в едно цяло, опростявайки още повече работата с персоналния компютър.

Съсредоточил усилията си в разработването на софтуер за персонални компютри, Бил Гейтс се насочи твърде късно към мрежовите системи и Интернет. Чак в 1993 корпорацията му въведе платформата *Windows NT* - една революционна програма, която свързваше в мрежа разноразни персонални компютри и предлагаше по-голяма надеждност в работата и повече сигурност срещу нежелани нашествия. Първоначално продажбите на тази програма бяха вяли, но към 1996 *Windows NT* вече се приемаше като еталон за свързване в мрежа на персонални компютри, измествайки дотогавашния лидер *NetWare* на *Novell* (още един от ищците против “*Майкрософт*”).

“*Майкрософт*” не пристъпи към разработване на софтуер за Интернет докато *Netscape* (друг ищец в антитръстовския процес) не завладя възникващия пазар за интернет-търсачки – нова класа програми, които упростираха някогашната крайно сложна и недостъпна за обикновения човек система на придвижване в *World Wide Web (WWW)*.

Чак тогава *“Майкрософт”* се извърна рязко с лице към Интернет и в течение на по-малко от година започна да оспорва господството на *“Нетскейн”* в световната мрежа.

Корпорацията енергично разшири своята електронна издателска дейност, започната още през 1985 и постигна забележителен успех със своята мултимедийна енциклопедия *Encarta*. Тя навлезе и в сферата на информационната дейност и на развлекателната промишленост с широка гама програмни продукти и услуги, създавайки *Microsoft Network* и *MSNBC* (джойнтвенчър с *“Нашънъл Бродкастинг Къмпани”* – една от главните американски телевизионни мрежи).

Подобна вулканична дейност безспорно не може да бъде по вкуса на посредствениците, чието кротко живуркане тя застрашава. Но за да не натрапвам личните си предпочитания, нека завършим с цитат от всеобщопризнатата за прецизност и обективност Британска енциклопедия (*Encyclopaedia BRITANNICA*, електронно издание 1999), от която изобилно заимствахме при написването на тази статия:

“Стремителният възход на “Майкрософт” в една жестоко конкурентна и бързо променяща се индустрия разпали недоволството и завистта на съперниците, някои от които се жалваха, че действията на компанията нарушавали действащите в Съединените щати закони против неравнопавна конкуренция. “Майкрософт” и неговите защитници опонираха, че възходът на корпорацията не само че не задушава конкуренцията и техническия прогрес, но напротив, ги стимулира и че нейният софтуер системно става все по-евтин и по-полезен.”